

PAŃSTWOWY INSTYTUT GEOLOGICZNY – STO LAT W SŁUŻBIE NIEPODLEGŁEJ

Sto lat Państwowego Instytutu Geologicznego – zarys historii materialnej

Stanisław Wołkowicz¹, Tadeusz M. Peryt¹

S. Wołkowicz

T.M. Peryt

One hundred years of the Polish Geological Institute – an outline of the material history.
Prz. Geol., 67: 507–518.

A b s t r a c t. Established a few months after regaining independence in 1918, the Polish Geological Institute was carrying out research aimed at ensuring the supply of necessary mineral raw resources to the domestic industry. The director of the Institute, Prof. J. Morozewicz as well as the state authorities were aware of the fact that for the proper functioning of the Institute suitable headquarter was needed. Therefore, already in the mid-1919, the appropriate area and financial resources were allocated for the construction of large buildings, the designer of which was Prof. M. Lalewicz. The laboratory pavilion was opened in 1926. The main building, which was put into use in 1936 and rebuilt after the destruction during World War II, has been the pride of the Institute until today. The extension of the state and a wide range of research issues meant

that already in 1921, it was necessary to establish the Upper Silesian Station in Dąbrowa Górnicza, whose activity was focused on the coal geology. The Geological Station in Borysław, operating in the structure of the PGI since 1920, was transformed three years later into the Oil and Salt Department of the PGI, which closely co-operated with the Carpathian oil industry. The Holy Cross Mountain research group was located during 1937–1955 in the family home of Jan Czarnocki. After World War II, due to the significant intensification of geological research and exploration in Poland, new regional divisions of the Institute were established that currently have their headquarters in Kraków, Sosnowiec, Wrocław, Kielce, Gdańsk and Szczecin; all have the rank of branches. The organizational structure of the PGI is of an extremely regional nature, and the research issues of individual branches are mostly related to the recognition of the geological structure and mineral resources occurring in a given region. In addition, the Polish Geological Institute possesses 8 core repositories.

Keywords: History of the Polish Geological Institute, Warsaw headquarters, PGI regional branches

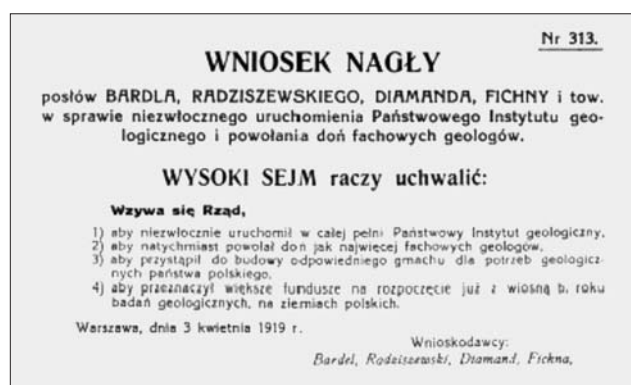
Państwowy Instytut Geologiczny (PIG) został powołany uchwałą Sejmu Ustawodawczego z dn. 30 maja 1919 r. – w następstwie wniosku nagłego złożonego przez grupę posłów w dn. 3 kwietnia 1919 r. (ryc. 1) – do pełnienia funkcji państwowej służby geologicznej. Od tego czasu z powodzeniem wypełnia wszystkie podstawowe zadania

realizowane przez nowoczesne państwowe służby geologiczne, a od 18 lat, na podstawie ustawy *Prawo wodne*, pełni również funkcję państwowej służby hydrogeologicznej. Od dziesięciu lat PIG ma status Państwowego Instytutu Badawczego (PIG-PIB).

Chociaż pierwotnie – jeszcze przed odzyskaniem niepodległości (Graniczny i in., 2005) – planowano istnienie Państwowego Instytutu Geologicznego jako bytu niepodzielnego, to szybko okazało się, że ze względów praktycznych najwłaściwszą formą organizacyjną jest taka, która zakłada istnienie regionalnych ekspozytur. Ich liczba wzrosła z czasem i pół wieku temu było ich sześć. Dziś mają one rangę oddziałów (ryc. 2), a ponieważ PIG-PIB posiada 7 magazynów rdzeni wiertniczych (nie licząc magazynów w oddziałach: Karpackim i Świętokrzyskim) oraz kilka innych obiektów w różnych częściach kraju (ryc. 2; Janicki, 2019), układ organizacyjny PIG-PIB ma wybitnie regionalny charakter.

1919–1939

Już we wniosku nagłym, a później w uchwale sejmowej, zwracano uwagę na konieczność budowy odpowiedniego gmachu w Warszawie, a zanim on powstał, pierwszą siedzibą Państwowego Instytutu Geologicznego stał się Pałac

Ryc. 1. Wniosek nagły (druk sejmowy nr 313), który zapoczątkował proces prowadzący do powołania PIG uchwałą sejmową w dn. 30.05.1919 r.

Fig. 1. Urgent motion (parliamentary print No. 313) that initiated the process leading to the establishment of the Polish Geological Institute by the Polish parliament on 30 May 1919

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; stanislaw.wolkowicz@pgi.gov.pl; tadeusz.peryt@pgi.gov.pl

Ryc. 2. Siedziby Państwowego Instytutu Geologicznego, obszary działania poszczególnych jego części oraz magazyny rdzeni wiertniczych

Fig. 2. Seats of the Polish Geological Institute, activity areas of its particular parts and location of core repositories

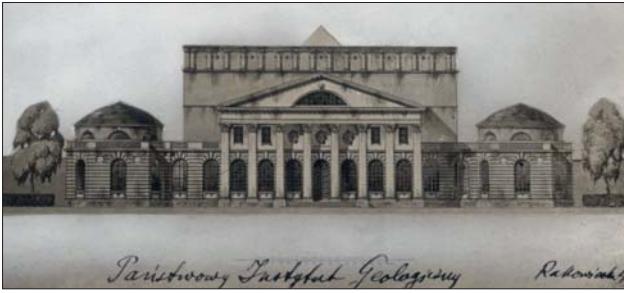
Ryc. 3. Józef Morozewicz (trzeci z prawej) przed szałasem pasterskim w Tatrach (1912 r.), na prawo od niego: Walery Goetel i Ludwik Kowalski, na lewo: Władysław Pawlica, Stefan Kreutz i Konstanty Tołwiński (Wójcik, 2004)

Fig. 3. Józef Morozewicz (third from the right) in front of a shepherd cabin in the Tatra Mts. (1912); right of him, Walery Goetel and Ludwik Kowalski, left of him: Władysław Pawlica, Stefan Kreutz and Konstanty Tołwiński (Wójcik, 2004)

Staszica na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, w którego Sali Lustrzanej w dn. 7 maja 1919 r. odbyło się uroczyste otwarcie. Instytutowi przypadło 15 pomieszczeń na drugim piętrze. Ale już 9 stycznia 1919 r. dyrektor PIG Józef Morozewicz (ryc. 3) przygotował stosowny memoriał uzasadniający potrzebę budowy siedziby placówki. Podkreślił, że musi to być nowy budynek o specjalnym

przeznaczeniu, ze szczegółowo określonymi działaniami, pracownikami i laboratoriami, zlokalizowany z dala od miejskiego gwaru (Urban, Graniczny, 2009). Sekcja Górnictwo-Hutnictwa Ministerstwa Przemysłu i Handlu tydzień później zwróciła się z prośbą o poparcie tej sprawy na Radzie Ministrów, a mianowicie o wyjednanie potrzebnych na budowę gmachu kredytów w ciągu dwóch lat 1919–1920. W ślad za uchwałą Sejmu z dn. 30 maja 1919 r., wzywającą rząd m.in., aby w możliwie najkrótszym czasie poczynił kroki celem wzniesienia odpowiedniego gmachu na potrzeby geologiczne Państwa Polskiego, minister przemysłu i handlu w dn. 23 lipca zwrócił się z prośbą do Sekcji Budowlanej Ministerstwa Robót Publicznych o włączenie do projektu budżetu na drugie półrocze 1919 r. sumy 1 mln marek na budowę siedziby PIG. Trzy miesiące po decyzji Sejmu powołującej PIG, instytut uzyskał parcelę pod budowę gmachu między ulicami Rakowiecką, Wiśniową i Kazimierzowską, o powierzchni 22 500 m², i bezzwłocznie zorganizowano konkurs w trybie zamkniętym na sporządzenie projektu budowy. Do konkursu zaproszono wybitnych ówczesnych architektów: profesorów Mariana Lalewicza, Franciszka Mączyńskiego i Oskara Wiktora Sosnowskiego oraz architekta Juliusza Nagórskiego. W komisji oceniającej zasiadali m.in. profesor Stanisław Noakowski i Czesław Przybylski. Termin nadsyłania projektów wyznaczono na 1 grudnia 1919 r. Laureatem konkursu został profesor Marian Lalewicz (1876–1944) – uznawany za reprezentanta akademickiego klasycyzmu, autor projektów wielu budynków w Petersburgu i Warszawie. Projekt gmachu PIG był jedną z pierwszych prac Lalewicza po powrocie do Polski i stanowi wyjątek wśród jego inicjatyw realizowanych w odrodzonej Polsce (Wagner, 2010). W tym przypadku autor z rozmysłem nawiązywał do różnych form architektury rodzimej, m.in. do twórczości Antonio Corazziego (ryc. 4). Zdaniem Wagnera (2010) istnieją również analogie pomiędzy wystrojem wnętrza sali muzealnej (obecnie im. P.E. Strzeleckiego) a renesansowymi krużgankami okalającymi dziedziniec zamku na Wawelu (ryc. 5).

Następnie komisja konkursowa poleciła laureatowi opracowanie planów w formie przyjętej przez Departament Budownictwa Ministerstwa Robót Publicznych. Ostatecznie projekt został zatwierdzony w dn. 7.09.1920 r. i jesienią roku 1920 wykonano część robót ziemnych i założono fundamenty pawilonu południowego. Prace budowlane ciągnęły się jednak bardzo długo, na co wpływ miała szalejąca inflacja. Formalny odbiór pawilonu południowego odbył się w dn. 24.06.1926 r., ale już w dn. 2.01.1926 r. *Tygodnik Ilustrowany* zamieścił informację o zakończeniu budowy (ryc. 6). Warto przytoczyć ostatni akapit tej notatki dziennikarskiej: *Jest nadzieja, że – po szczęśliwie pokonanym kryzysie finansowym państwa, tak bogato od przyrody uposażonego, jakim jest Rzplita – rozpoczęta budowa Instytutu, którego działalność wiąże się*

Ryc. 4. Szkic architektoniczny budynku Muzeum Państwowego Instytutu Geologicznego wykonany przez prof. Mariana Lalewicza
Fig. 4. Architectural sketch of the PGI Museum building made by prof. Marian Lalewicz

Ryc. 5. Widok sali głównej Muzeum Państwowego Instytutu Geologicznego. Kartka pocztowa, 1936 r.
Fig. 5. View of the main hall of the PGI Geological Museum, postcard, 1936

Ryc. 6. Informacja *Tygodnika Ilustrowanego* z dn. 2 stycznia 1926 r. o oddaniu do użytku pawilonu „chemiczno-mechanicznego” Państwowego Instytutu Geologicznego
Fig. 6. Information of the *Tygodnik Ilustrowany* published on January 2, 1926 on completion of the construction of the “chemical-mechanical” pavilion of the Polish Geological Institute

z rozwojem gospodarstwa narodowego i obroną granic państwa, będzie wreszcie do pożądanego doprowadzona końca. Dziś już jednak – z okazji wykończenia pierwszego pawilonu – święcimy jedną z najrzadszych i najpiękniejszych uroczystości narodowych. Oto powstała świątynia, wzniesiona ku czci nauki polskiej, w której nie czczym frazesem, nie efektywnym przemówieniem, ale mrowczym trudem badawczym, wzniosłem odslanianiem prawdy krzepiony będzie i rozwijany duch narodowy. Dlatego też wszyscy przyjmijmy wieść wzniesienia nowego gmachu Państw. Instytutu Geologicznego z głęboką radością.

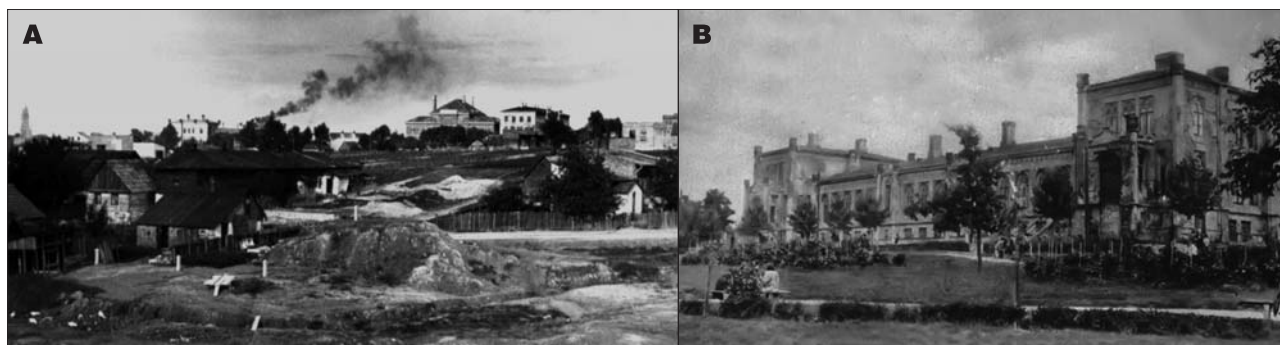

Ryc. 7. Zachodnia część pawilonu południowego tuż po ukończeniu budowy w 1926 r. Nar. Arch. Geol. PIG-PIB
Fig. 7. Western part of the southern pavilion just after completion of construction in 1926. NGA, PGI-NRI

Ryc. 8. Stacja geologiczna w Borysławiu (po prawej stronie widokówki). Archiwum prywatne Krystyny i Stanisława Wołkowiczów
Fig. 8. Geological Station in Borysław (right side of postcard). Private archive of Krystyna and Stanisław Wołkowicz

Pawilon ten składał się z dwóch trójkondygnacyjnych pawilonów połączonych łącznikiem (ryc. 7). Znalazły się tutaj laboratoria i pracownie naukowe oraz pomieszczenia mieszkalne dla pracowników (w tym sześciopokojowy apartament dyrektora na pierwszym piętrze) oraz dwa pokoje gościnne (Lalewicz, 1934). W roku 1923 położono fundamenty pod budowę pawilonu głównego (muzealnego), lecz ze względu na brak środków finansowych gmach pawilonu w stanie surowym został ukończony w 1929 r., a w dniu 22 grudnia tegoż roku nastąpiło poświęcenie murów, w obecności m.in. ministra E. Kwiatkowskiego, prezesa Najwyższej Izby Kontroli S. Wróblewskiego, i prezesa Polskiej Akademii Umiejętności K. Kostaneckiego. W 1930 r. nastąpiło oddanie części pawilonu głównego do użytku i ostateczna przeprowadzka z Pałacu Staszica (Urban, Graniczny, 2009). Prace budowlane postępowały jednak bardzo powoli, głównie ze względu na niedostatek finansów, a także fakt, że w międzyczasie zaistniała dodatkowa potrzeba budowlana – pawilon geofizyczny (Morozewicz, 1938), który został ostatecznie ukończony na przełomie 1936 i 1937 r. (<https://www.pgi.gov.pl/o-instytucie-geologicznym/4812-z-dziejow-budowy-gmachow-instytutu-geologicznego.html>). Ostatecznie w czerwcu 1936 r. zakończono prace budowlane w pawilonie głównym – jak to podsumował Morozewicz (1938): *Po 16 latach nieustannych zabiegów i molestowań, otrzymaliśmy nareszcie gmach, czyniący zadość wszystkim potrzebom instytutu, mającego zbadać budowę geologiczną Polski i jej bogactwa kopalne.*

Ryc. 9. Dąbrowa Górnicza – lata 30. XX w., w głębi po prawej gmachy Szkoły Górniczej (Szytgarka, po prawej), w której mieściła się przedwojenna siedziba Stacji Terenowej PIG (A); fot. St. Doktorowicz-Hrebnicki. Szytgarka (B); zdjęcie udostępnione przez Muzeum Miejskie „Szytgarka” w Dąbrowie Górniczej (https://dabrowa_gornicza.fotopolska.eu)

Fig. 9. Dąbrowa Górnicza – the 1930s, right side in the background, edifices of Mining School (Szytgarka to the right) where the pre-war seat of the Upper Silesian Station of the PGI was located (A); photo by St. Doktorowicz-Hrebnicki. Szytgarka in 1932 (B); courtesy of the Municipal Museum “Szytgarka” in Dąbrowa Górnicza (https://dabrowa_gornicza.fotopolska.eu)

Ryc. 10. Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki (z lewej) i Arnold Saryusz-Makowski (fot. sprzed 1.09.1939)

Fig. 10. Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki (left) and Arnold Saryusz-Makowski (photo before 1 Sept. 1939)

Józef Grzybowski (1869–1922), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, zaproponował w 1909 r. założenie archiwum geologicznego, które gromadziłoby materiały związane z zagłębiem borysławskim (Wołkowicz i in., 2017). Trzy lata później Izba Pracodawców w Przemśle Naftowym podjęła decyzję o powołaniu Stacji Geologicznej w Borysławiu (ryc. 8), której kierownikiem został dr Bolesław Kropaczek (Studencka, 1986). Po I wojnie światowej podjęto kroki prowadzące do reaktywowania działalności stacji w ramach PIG. Jej kierownikiem został dr Konstanty Tołwiński (ryc. 3), ale już w początkach maja 1920 r. zarówno on, jak i kilku innych geologów karpaccich opuścili PIG i przeszli do Państwowego Urzędu Naftowego (PUN), związanego z Ministerstwem Skarbu (Rühle, 1960). W 1923 r. PUN został zlikwidowany, a tematyka naftowa powróciła do PIG, w którym powołano Wydział Naftowo-Solny z siedzibą w Borysławiu; w roku 1924 jej kierownikiem został ponownie dr K. Tołwiński. Zadania Wydziału Naftowo-Solnego PIG i Stacji Geologicznej (także kierowanej przez dr. K. Tołwińskiego) były rozdzielone: do stacji należała ścisła współpraca z przemysłem i górnictwem naftowym, a zadaniem Wydziału Naftowo-Solnego PIG było systematyczne badanie budowy geologicznej Karpat (Miecznik, 2018). W 1932 r. stacja przekształcała się w Karpacki Instytut Geologiczno-Naftowy, a badania geologiczne Karpat przejęła centrala w War-

szawie i prowadziła je do 1940 r., poprzez powstała w wyniku reorganizacji instytutu w roku 1937 Karpacką Grupę Terenową.

Wkrótce po powstaniu PIG niezbędne okazało się powołanie do życia Stacji Geologicznej w Dąbrowie Górniczej (ryc. 9), której zadaniem miało być rozpoznawanie budowy geologicznej Górnego Śląska, we współpracy z górnictwem węglowym. Organizację stacji rozpoczął w 1921 r. Arnold Saryusz Makowski (ryc. 10), pracownik formującego się w tym czasie Wydziału Węgla. Lokal dla stacji uzyskał w budynku Szkoły Górniczo-Hutniczej, tzw. Szytgarki, już wtedy powszechnie znanej i cenionej placówki kształcenia kadr górniczych (założonej w 1889 r.) w Dąbrowie Górniczej (Jureczka, Zdanowski, 2004). Środki na działalność stacji uzyskano od Rady Przemysłowców Górniczych w Dąbrowie Górniczej i przy wsparciu dyrekcji kopalni urządzono placówkę, która formalnie powstała w 1924 r. i otrzymała nazwę Stacja Geologiczna w Dąbrowie Górniczej z siedzibą tymczasową w Szkole Szytgarów (ryc. 9; Rühle, 1960).

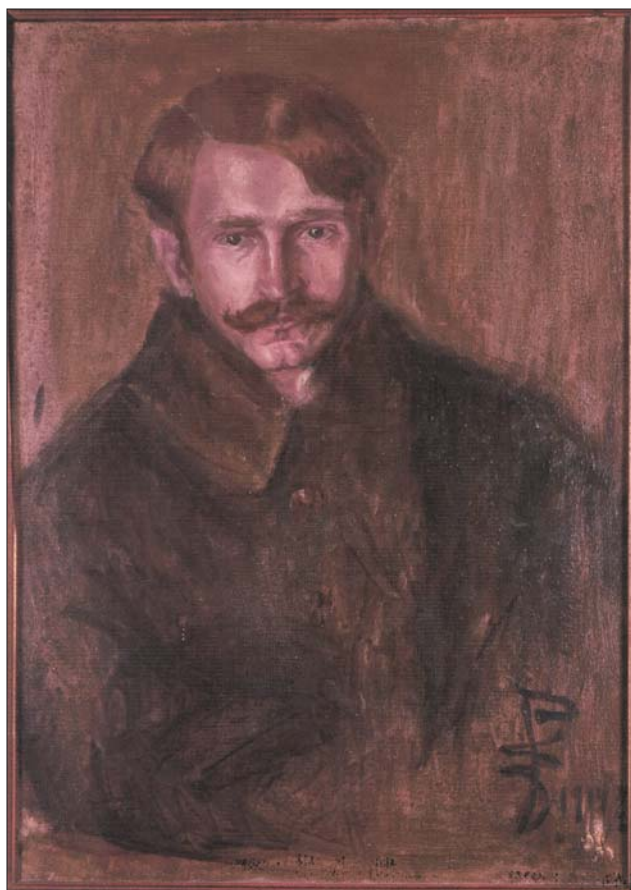
W 1923 r. kierownictwo stacji objął Stanisław Doktorowicz-Hrebnicki (ryc. 10), który rozpoczął prace związane z wykonaniem mapy szczegółowej Polskiego Zagłębia Węglowego w skali 1 : 25 000. W ostatnich latach przed wybuchem wojny w związku z projektem powiększenia stacji i rozszerzenia zakresu wykonywanych prac geologicznych pozyskano nowy, obszerny budynek po stacji nadawczej radia w Katowicach-Brynowie, ale dalsze działania przekreślił wybuch wojny (Jureczka, Zdanowski, 2004).

Przedwojenne wersje statutu instytutu nie przewidywały odrębnej komórki organizacyjnej prowadzącej badania z zakresu geologii regionalnej. Opierając się jednak na uprawnieniach wynikających z § 6, a mianowicie: *Dyrektor Instytutu może tworzyć spośród pracowników Instytutu specjalne grupy w celu prowadzenia badań geologicznych na określonych obszarach Państwa lub nad określonymi zagadnieniami*, w 1937 r. zostały zorganizowane specjalne grupy terenowe, a mianowicie: Świętokrzyska (J. Czarnocki), Wołynia, Podola i Polesia (doc. dr Z. Sujkowski), Karpacka (doc. dr H. Świdziński) oraz grupa czwartorzędu Polski. Grupy te rozwinęły żywą działalność naukową (Rühle, 1960).

Od 1937 r. kierownikiem grupy świętokrzyskiej złożonej z 22 osób był Jan Czarnocki (ryc. 11), a bazą grupy był dom rodzinny Jana Czarnockiego w Kielcach (ryc.

12, 13). Dom Czarnockiego (przy ulicy, która w ciągu ostatnich stu lat nosiła kolejno nazwę: Szeroka, Bolesława Markowskiego, Wschodnia, Józefa Stalina, Stefana Żeromskiego) pozostawał siedzibą świętokrzyskiej placówki PiG aż do 1955 r.; dziś stoi tam blok mieszkalny, ale miejsce historycznego domku znaczy pamiątkowy głaz, a wybudowane tu osiedle mieszkaniowe nosi imię Jana Czarnockiego. W trakcie II wojny światowej dom ten był

gniazdem ruchu oporu o wspinałej karcie – m.in. kwatery dla *cichociemnych*, tam mieszkał ppłk. Jan Kamiński, oficer Oddz. III KG AK od chwili zrzutu 8/9 IV 1944 r. do opuszczenia kraju w 1946 r.; tam też znajdowali schronienie działacze polityczni (Rühle, Tyski, 1989; Tyski, 1994).

Ryc. 11. Portret Jana Czarnockiego pędzla Stefanii Pupko. Ze zbiorów rodzinnych Katarzyny Pawłowskiej
Fig. 11. Portrait of Jan Czarnocki painted by Stefania Pupko. Family collection of Katarzyna Pawłowska

Ryc. 12. Dom Jana Czarnockiego – pierwsza siedziba Stacji Świętokrzyskiej. Ze zbiorów Katarzyny Pawłowskiej ofiarowanych Muzeum Historycznemu w Kielcach
Fig. 12. House of Jan Czarnocki – the first seat of the Holy Cross Mountain Station. Collection of Katarzyna Pawłowska given to the National Museum in Kielce)

Ryc. 13. Kazimierz Kowalewski podczas pracy w bazie terenowej w Kielcach przy ul. Żeromskiego 29 (dom Jana Czarnockiego), 1930. Fot. Jan Czarnocki, nr inw. MNKi/D/1039 – Muzeum Narodowe w Kielcach

Fig. 13. Kazimierz Kowalewski during work at the field base in Kielce (29 Żeromski Street – Jan Czarnocki House), 1930. Photo by Jan Czarnocki, inv. No. MNKi/D/1039 – National Museum in Kielce

Ryc. 14. Ruiny pawilonu chemicznego w 1946 r. (na zdjęciu Władysław Pożaryski i Krystyna Pożaryska). Arch. PiG-PIB
Fig. 14. Władysław Pożaryski and Krystyna Pożaryska in ruins of chemical pavilion in 1946. Archive of the PGI-NRI

Ryc. 15. Wschodnia fasada PIG po odbudowie, widok z 1960 r. (po lewej stronie garaże – samowola budowlana z pierwszych lat powojennych, usunięta w latach 90.). Arch. PIG-PIB

Fig. 15. Eastern facade of the PGI after reconstruction – view from 1960 (left – garages being an act of building lawlessness in the first post-war years and demolished in 1990s). Archive of the PGI-NRI

Ryc. 17. Główny gmach Instytutu Geologicznego („A”) w 1970 r., po prawej budynek laboratoryjny („B”). Arch. PIG-PIB

Fig. 17. Main building of the PGI (“A”) in 1970, to the right – lab building (“B”). Archive of the PGI-NRI

Ryc. 16. Budowa gmachu PIG przy ul. Rakowieckiej 4. A – początek, B – blisko końca (zdjęcie zamieszczone w tygodniku *Stolica* z dn. 28.11.1951 r.). Arch. PIG-PIB

Fig. 16. The construction of the PGI building. A – beginning, B – close to the end (lower photo, published in weekly *Stolica* on 28 November 1951). Archive of the PGI-NRI

1945–1985

Obydwa budynki w wyniku działań związanych z II wojną światową były poważnie uszkodzone pociskami i – wielokrotnie podpalane – obracały się w ruinę (ryc. 14; Ryka, 1995). Już w lipcu 1945 r. rozpoczęła się ich odbudowa i jesienią 1946 r. z Krakowa (gdzie zarządzeniem Mini-

Ryc. 18. Stanisław Tyski na otworze wiertniczym (lata 50.). Ze zbiorów rodziny

Fig. 18. Stanisław Tyski at the drill site (1950s). Family collection

stra Przemysłu z dnia 3 marca 1945 r. został reaktywowany Państwowy Instytut Geologiczny) do Warszawy przeniosła się dyrekcja instytutu, a w miarę oddawania do użytku nowych pomieszczeń – kolejne komórki organizacyjne (ryc. 15).

W Krakowie ówczesną siedzibą PIG był budynek liceum przy ul. Kochanowskiego 5, w którym zatrudnienie znalazło ponad 60 geologów w czterech wydziałach: Węgla, Rud, Geologii Regionalnej i Geofizyki Stosowanej oraz w pracowni chemicznej, archiwach i bibliotece, a w Warszawie – nieco później – utworzono kilka innych wydziałów i działów (Rühle, 1960). Najdłużej w Krakowie przebywali pracownicy Wydziału Geologii Rud i Oddziału Geologii Soli, bo aż do 1952 r., kiedy to oddano do użytku nowy gmach przy ul. Rakowieckiej 4 o kubaturze

Ryc. 19. Wejście do instytutu – widoczne trzy części budynku (biurowa po lewej i laboratoryjna po prawej); 1960 r. Arch. PIG-PIB

Fig. 19. The entrance to the institute – three parts of the building (office part to the left and laboratory part to the right); photo 1960. Archive of the PGI-NRI

46 tys. m³ (ryc. 16, 17). Decyzja o budowie tego gmachu była wynikiem przekonania dyrektora J. Czarnockiego o żywiołowym rozwoju geologii w zmienionych warunkach powojennych. Sprawy budowy zostały powierzone Stanisławowi Tyskiemu (ryc. 18), który został inspektorem budowy (Tyski, 1999). Jan Czarnocki widział konieczność rozbudowania zaplecza laboratoryjnego i prowadzenie we własnym zakresie druku map i opracowań; wydał przy tym dyspozycję, żeby projekt gmachu nie przewidywał pomieszczeń reprezentacyjnych.

Inżynier arch. prof. Marek Leykam (właściwie Maurycy Jan Lewiński, syn wybitnego geologa, profesora Uniwersytetu Warszawskiego Jana Lewińskiego) zamierzał postawić budynek w kształcie podkowy, z frontem wzdłuż ulicy Rakowieckiej, ale na takie rozwiązanie nie zgodził się Wydział Urbanistyczny Ministerstwa Budownictwa: była zgoda na *tylko jeden wolno stojący budynek i z założeniami takimi, że musi on być odpowiednio daleko odsunięty od ulicy Rakowieckiej (...) to musi się wydawać, że budynek ten nie będzie wyższy od budynku Sztabu Generalnego sąsiadującego z Instytutem Geologicznym* (Tyski, 1999). W rezultacie budynek Instytutu Geologicznego przy ulicy Rakowieckiej ma 17 m wysokości, przy czym dwie kondygnacje poszły w dół, i jest odsunięty o 7 m od osi ulicy Rakowieckiej. Wykonany przez SPB biurowiec należy do serii budowli o wyraźnych cechach konstruktywizmu. Budowa była skomplikowana, gdyż każdy z trzech segmentów budynku (drukarnia, pracownia geologii technicznej, pracownia do kameralnej pracy geologicznej) musiał być posadowiony na oddzielnym fundamencie (ryc. 19; Tyski, 1999). Budowę gmachu komplikowały też gabaryty dużej maszyny offsetowej uniemożliwiającej montaż po zakończeniu budowy gmachu (Bolewski, Rühle, 1978), trzeba więc było ją wprowadzić na właściwe miejsce przed zakończeniem robót murarskich. Za życia J. Czarnockiego do użytku oddano część niską budynku, dwupiętrową, gdzie mieściły się biura i pracownia geologii technicznej; dyrektor J. Czarnocki był na jego otwarciu (Tyski, 1999). Budynek – oddany do użytku

Ryc. 20. Czeladź, kopalnia Saturn
Fig. 20. Czeladź, Saturn Mine

w 1952 r. (budynek A, im. Jana Wyżykowskiego) – pełni obecnie funkcję gmachu głównego PIG.

Przed głównym wejściem do budynku A (od ul. Wiśniowej) znajduje się gład narzutowy (największy z wydobytych w obrębie miasta) o kubaturze ok. 10 m³ i masie ok. 30 t, będący pomnikiem przyrody (ryc. 19). Na gład ten natrafiono w 1938 r. podczas budowy kolektora przy ul. Podchorążych. Jest to gnejs biotytowy z licznymi iniekcjami, właściwymi skandynawskim arterytom. Gład ustawiono przed instytutem w dn. 23 kwietnia 1959 r., o czym informuje stosowna tablica (Juskowiak, Ryka, 1960; Tyski, 1960). Na terenie instytutu znajdują się także inne pomniki przyrody – zespół 3 gładów narzutowych (od strony ulicy Rakowieckiej) oraz 2 zabytkowe drzewa (widoczne z ul. Wiśniowej).

Wiosną 1945 r. Stanisław Doktorowicz-Hrebniński i Tadeusz Bocheński rozpoczęli starania reaktywujące działalność Instytutu w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym i w lipcu 1945 r. uzyskali lokale w budynkach kopalni „Saturn” w Czeladzi (ryc. 20), w których ponownie rozpoczęto organizację Stacji Terenowej. Jej kierownikiem został Józef Krzyżkiewicz. W 1949 r. pojawiła się nazwa Stacja Górnośląska i określenie „Górnośląska” już na trwałe została

Ryc. 21. Zdjęcie grupowe części pracowników Oddziału Górnośląskiego, 1970 r. W pierwszym rzędzie siedzą od lewej: Józef Porzycki, Janina Soboń-Podgórska, Anna Kotasowa, Zdzisław Dembowski, Stanisław Bukowy, Alina Siewniak, Anatol Zieliński; w drugim rzędzie siedzą od lewej: Łucja Musiał, Genowefa Kotlicka, Stanisława Knafel, Sonia Dybova-Jachowicz, x – osoba zasłonięta, Maria Tabor, Teresa Migier; stoją od lewej: Józef Ryszka, Wiktor Zajączkowski, Adam Kotas, Andrzej Rózkowski, Kazimierz Piekarski, Stefan Kotlicki, Stefan Cebulak

Fig. 21. Group photo of some employees of the Upper Silesian Branch in 1970

Ryc. 22. Gmach Oddziału Górnośląskiego w Sosnowcu w 1960 r.
Fig. 22. Edifice of the Upper Silesian Branch in Sosnowiec in 1960

Ryc. 23. Edward Rühle (po prawej) z Rafałem Unrugiem
Fig. 23. Edward Rühle (right) and Rafał Unrug

w nazwie placówki, która później zmieniła się w Górnośląską Stację Terenową, a następnie w Oddział Górnośląski. Po J. Krzyżkiewiczu kierownikami stacji byli: Stanisław Siedlecki, Karol Bojkowski, a od 1958 r. – Zdzisław Dembowski (ryc. 21; Jureczka, Zdanowski, 2004). W drugiej połowie lat 50. rozpoczęto budowę nowego obiektu w Sosnowcu, zakończoną w 1960 r. (ryc. 22). W styczniu 1961 r. przeprowadzono się do nowego gmachu, którego część została przeznaczona na mieszkania dla pracowników stacji (Jureczka, Zdanowski, 2004). Dyrektor instytutu E. Rühle (ryc. 23) w 1965 r. wydał zarządzenie, na podstawie którego stacja została przemianowana na Oddział Górnośląski; w 1987 r. otrzymał on imię Stanisława Doktorowicza-Hrebnickiego.

W kwietniu 1945 r. Jan Czarnocki wystąpił do dyrektora PIG Karola Bohdanowicza z propozycją utworzenia w Kielcach Stacji PIG dla ocalenia przed zniszczeniem materiałów znajdujących się w parcelowanych majątkach. Na propozycję tę prof. K. Bohdanowicz odpowiedział odmownie, nie uważał bowiem za możliwe skierowanie szczupłych kadr specjalistów do innych poza centralą ośrodków (Pawłowska, 1971). Wówczas Czarnocki poprosił dyrektora PIG o zwolnienie go z zajmowanego stanowiska zastępcy dyrektora i wspólnie z E. Massalskim zainicjował powstanie Instytutu Badań Regionalnych (IBR) w Kielcach, który oficjal-

Ryc. 24. Gmach Oddziału Świętokrzyskiego PIG w Kielcach, przy ul. Zgoda 21, wkrótce po otwarciu (1961)
Fig. 24. Edifice of the Holy Cross Mountain Branch of the PGI in Kielce, 21 Zgoda Street, soon after the opening (1961)

nie zaczął działać z dn. 1 grudnia 1945 r. Na czele IBR stał przewodniczący, a pracami naukowymi kierował dyrektor, którym do końca 1947 r. był właśnie J. Czarnocki (Rembalski, Wójcik, 1979).

W czerwcu 1947 r., kiedy J. Czarnocki został powołany na stanowisko dyrektora instytutu w Warszawie, problematyka badań geologicznych w regionie świętokrzyskim – którymi on kierował – powróciła do PIG, gdzie w 1948 r. powstała Świętokrzyska Stacja PIG w Kielcach (Kowalczewski, 2004), której wkrótce, po śmierci J. Czarnockiego, nadano imię tego wielkiego geologa. W tym też czasie zmieniła się siedziba stacji (którą dotychczas był dom J. Czarnockiego) – w styczniu 1955 r. stał się nią barak położony na placu przyszłej budowy właściwego gmachu przy ul. Zgoda 21. Budowa rozpoczęła się pod koniec 1958 r., a budynek został oddany do użytku w styczniu 1961 r. (ryc. 24). Jak na owe czasy był on nowoczesnie i znakomicie wyposażony; wg najlepszych wzorów urządzono laboratoria i pracownie, archiwum rdzeni wiertniczych (próbek geologicznych) i archiwum dokumentacji geologicznych, bibliotekę oraz muzeum. W pierwszej połowie lat 50. kielecką placówką PIG kierował Stanisław Pawłowski, a od 1955 do 1982 r. – Czesław Żak (ryc. 25). W 1965 r. Stację Świętokrzyską przemianowano na Oddział Świętokrzyski im. J. Czarnockiego.

Z inicjatywy Edwarda Rühle, Stanisława Sokołowskiego, Stanisława Wdowiarza, Jadwigi Burtan, Ireny Drathowej i kilku innych pracowników powstała idea reaktywowania Karpackiej Stacji Terenowej w Krakowie. Instytut uzyskał budynek willowy przy ul. J. Lea 15, a kierownikiem stacji

Ryc. 25. Zdjęcie grupowe pracowników Oddziału Świętokrzyskiego w 1970 r. Siedzą (od lewej): Alicja Szczecińska, Tymoteusz Wróblewski, Henryk Jurkiewicz, Czesław Żak, Teresa Jerschina, Stanisław Kędziński; w pierwszym rzędzie stoją (od lewej): Jerzy Łabęcki, Ludwik Lenartowicz, Zbigniew Rubinowski, Alfreda Moćko-Maszońska, Maria Nowak, Ewa Wróblewska, Michał Pietrzyk, Edward Maszoński, Jerzy Woźniński, Danuta Markiewicz, x?, Zbigniew Kowalczewski

Fig. 25. Group photo of employees of the Holy Cross Mountain Branch in 1970

Ryc. 26. Henryk Świdziński. Arch. AGH
Fig. 26. Henryk Świdziński. Archive of the AGH

Ryc. 27. Siedziba Oddziału Karpackiego w Krakowie na ul. Skrzatów 1 (zdj. 1974)
Fig. 27. Seat of the Carpathian Branch in Kraków, 1 Skrzatów Street (photo 1974)

został Henryk Świdziński (ryc. 26). W 1952 r. prezes Centralnego Urzędu Geologii otrzymał od Sztabu Generalnego Wojska Polskiego budynek przy ul. Grzegórzeckiej 81 (obecnie: Skrzatów 1; ryc. 27), do którego po adaptacji na potrzeby placówki naukowej w 1954 r. przeniosła się stacja, przemianowana następnie w Oddział Karpacki PIG. Kierownikiem był wtedy – od 1953 r. do czerwca 1960 r. – Marian Książkiewicz (ryc. 28). Wcześniej – od września 1949 r. do początku 1953 r. – kierownikiem stacji był Jan Wdowiarz, a następnie obowiązki kierownika pełnili Tadeusz Kuciński i Andrzej Michalik (Poprawa, 2004). Po M. Książkiewiczu – którego imię nadano oddziałowi w 1986 r., kierownikami byli początkowo Stanisław Wdowiarz (lipiec 1960 r. – wrzesień 1968 r.), a następnie – Waław Sikora (październik 1968 r. – listopad 1978 r.; ryc. 29).

Po wznowieniu działalności PIG Stanisław Doktorowicz-Hrebniński już w marcu 1945 r. rozpoczął pracę nad utworzeniem Wydziału Geologii Węgla. Zorganizował w tym celu stacje geologiczne instytutu dla obu zagłębi węglowych – górnośląskiego i dolnośląskiego – w Czeladzi i Szczawnie Zdroju (w 1947 r.; Tyski, 1994), które w późniejszych latach przekształciły się w samodzielne Oddziały Instytutu – Górnośląski w Sosnowcu i Dolnośląski we Wrocławiu (Ciuk, 1975). Stacja dolnośląska w Szczawnie Zdroju, poza problematyką węglową, zajmowała się złożami rud metali i surowców skalnych w Sudetach i na bloku przed-sudeckim (Piwocki i in., 2004). W 1949 r. stacja ta została przeniesiona do Wrocławia, gdzie decyzją dyrektora PIG Jana Czarnockiego z dnia 30 kwietnia 1949 r. została powołana regionalna placówka Państwowego Instytutu Geologicznego we Wrocławiu pod nazwą Instytut Dolnośląski. Inicjatorem jej powstania i pierwszym kierownikiem był prof. Henryk Teisseyre (ryc. 30). Pierwsza siedziba nowej jednostki PIG mieściła się w Katedrze Geologii Ogólnej Uniwersytetu Wrocławskiego przy ul. Prusa. Wkrótce rozpoczęła się odbudowa i adaptacja budynku przy ul. Jaworowej 19 (ryc. 30), w którym oddział mieści się do dzisiaj (Sawicki, 1999; Cwojdzński, 2004). Od 1951 r. Instytut Dolnośląski nosił nazwę Stacji Terenowej Państwowego Instytutu Geologicznego, a od 1965 r. Oddziału Dolnośląskiego PIG (od 1989 r. im. Henryka Teisseyre'a). W 1962 r. funkcję kierownika objął Leszek Sawicki i pełnił ją do roku 1977.

←

Ryc. 28. Marian Książkiewicz (na zdjęciu czwarty od lewej, w kapeluszu) w gronie geologów karpackich w trakcie XXIV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Sanoku w 1961 r. Od lewej Wiesław Nowak, Józef Gołąb, Kazimierz Żytko (niżej w berecie), Jadwiga Burtan; na prawo od niego: Marian Kamiński, Józef Jakub Zieliński (niżej), Feliks Mitura (z przodu), Stanisław Wdowiarz (w kapeluszu), Stanisław Krajewski (z brodą), Zbigniew Zygmunt Obuchowicz (poniżej), Zbigniew Romuald Olewicz (w berecie) i Stanisław Depowski (w berecie). Fot. ze zbiorów Muzeum Ziemi PAN

Fig. 28. Marian Książkiewicz (fourth from the left, holding his hat) within a group of Carpathian geologists during the 24th Congress of the Polish Geological Society in Sanok in 1961

Ryc. 29. Zdjęcie grupowe pracowników Oddziału Karpackiego w 1970 r.; siedzą od lewej: Franciszka Szymakowska-Birkenmajer, Jadwiga Burtan, Leszek Koszarski, Tadeusz Wieser, Tadeusz Kuciński, Waław Sikora, Jadwiga Blaicher, Eugenia Piszczak, Józefa Putaj; stoją od lewej: Stanisław Uliński, Krystyna Stańda, Wojciech Grabski, Iwona Garlicka, Eugeniusz Skrobaccki, Aleksander Garlicki, Nestor Oszczytko, Irena Gucwa, Lesław Bober, Aurelia Pelczar, Danuta Poprawa, Kazimierz Żyto, Anna Uchacz, Grzegorz Zieliński, Anna Bernaś, Maria Zdybel, Irena Drath, Jan Golonka, Zofia Jasnosz, Józef Żgiet, Jan Jasionowicz, Janina Rojkowa, Fryderyk Matoga, Stanisław Maślanka
Fig. 29. Group photo of employees of the Carpathian Branch in 1970

Ryc. 30. Zdjęcie grupowe pracowników Oddziału Dolnośląskiego w 1970 r. W dolnym rzędzie (siedzą) od lewej: Maria Chorowska, Henryk Teisseyre, Leszek Sawicki i Danuta Szymańska, stoją w pierwszym rzędzie od lewej: E. Pluta, Barbara Berezowska, Krystyna Gilewska, Stanisław Buksiński, Jerzy Jermanski, Stanisław Maciejewski, January Szalamacha, Józef Kornas
Fig. 30. Group photo of employees of the Lower Silesian Branch in 1970

Ryc. 31. Jan Samsonowicz. Arch. PIG-PIB
Fig. 31. Jan Samsonowicz. Archive of the PGI-NRI

Gromadzenie materiałów geologicznych było jednym z zadań instytutu od chwili jego powstania (Żelichowska, 1960; Doktor i in., 2004). Materiały wiertnicze początkowo gromadzono w Muzeum Instytutu Geologicznego, a w 1927 r. Jan Samsonowicz (ryc. 31) zorganizował Archiwum Wiertnicze, którego był kierownikiem do 1935 r. Zaczątek archiwum stanowiły próbki z blisko tysiąca otworów wiertniczych ofiarowane przez firmę hydrotechniczną Rychłowski, Wehr i S-ka. W ślad za tą firmą próbki i rdzenie wiertnicze zaczęły nadsyłać również inne przedsiębiorstwa, co umożliwiło zgromadzenie pokaźnej kolekcji. W 1930 r. materiały wiertnicze ulokowano w nowo wybudowanym gmachu instytutu przy ul. Rakowieckiej; uległy one prawie całkowitemu zniszczeniu w czasie powstania warszawskiego. W okresie powojennym nastąpił rozwój Archiwum Wierceń w związku z olbrzymim wzrostem liczby wykonywanych otworów wiertniczych i w konsekwencji rdzeni wiertniczych. Część rdzeni początkowo przechowywano w piwnicach nowego gmachu instytutu. W 1953 r. wybudowano magazyn rdzeni w Piasecznie (Starej Iwicznej) pod Warszawą (ryc. 32); powstał wtedy także magazyn w Puławach. W tym czasie działał już – powstały w 1950 r. – magazyn rdzeni w Leszczach oraz Bierzwiennę k. Kłodawy oraz położone w pobliżu magazyny w Słupczycie i Krzewacie. Niezależnie od stałych magazynów zakłady instytutu posiadały składy tymczasowe w rejonie prowadzonych badań, a stacje terenowe/oddziały regionalne – własne magazyny rdzeni i próbek. W późniejszych latach powstały magazyny rdzeni w Szurpiłach k. Suwałk (w latach 60.), Hołownie k. Białej Podlaskiej (1966), Michałowie k. Lubina (1979) i Kielnikach-Przymiłowicach k. Częstochowy (w końcu lat 70.). Wielkość i wyposażenie tych magazynów były bardzo różne. Stosunkowo w dobrym stanie były magazyny w Piasecznie, Leszczach, Hołownie, Kielcach i Sosnowcu, pozostałe zaś – w znacznie gorszym (Ryka, 1989). Powierzchnia magazynów własnych była nieco większa od 20 tys. m², na której łącznie z magazynami dzierżawionymi przechowywano rdzenie z przeszło 11 tys. otworów w ok. 710 tys. skrzynek (Ryka, 1989).

1990–dziś

Stan archiwów rdzeni zaczął ulegać zdecydowanej poprawie dopiero w połowie ostatniej dekady XX w. W 1994 r. powstał magazyn w Halinowie k. Warszawy, unowocześniono inne magazyny, w tym w Kielnikach i Leszczach, który (razem z Bierzwienną) jest największym archiwum terenowym Narodowego Archiwum Geologicznego (NAG). Ponieważ obecnie funkcjonujące magazyny, w których znajduje się ponad 800 tys. skrzynek z próbkami, mają niewielką pojemność umożliwiającą gromadzenia napływających rdzeni, w 2012 r. zapadła decyzja o budowie

Ryc. 32. Magazyn rdzeni w Piasecznie (Starej Iwicznej) w latach 60.
Fig. 32. Core repository in Piaseczno (Stara Iwiczna) in the 1960s

Ryc. 33. Siedziba Pracowni Geologii Bałtyku w latach 1968–1984 (Sopot, ul. Abrahama 40)
Fig. 33. Seat of the Baltic Geology Section during 1968–1984 (Sopot, 40 Abrahama Street)

centralnego magazynu próbek geologicznych, do którego zostaną przeniesione próbki geologiczne z innych magazynów PIG-PIB, a także zbiory próbek Skarbu Państwa z magazynów PGNiG oraz LOTOS. W centralnym magazynie zlokalizowanym w Leszczach, obok istniejącego magazynu rdzeni, ma powstać hala wysokiego składowania o powierzchni ok. 7500 m², mieszcząca 1 mln skrzynek z próbkami, a także nowoczesna profilatornia oraz zaplecze laboratoryjno-techniczne, umożliwiające wykonywanie specjalistycznych badań (patrz III okładka). W dniu 8 lipca 2014 r. została podpisana umowa pomiędzy

Ryc. 34. Siedziba Oddziału Geologii Morza PIG w latach 1984–1998 (Sopot, ul. Polna 32)

Fig. 34. Seat of the Marine Geology Branch of the PGI in 1984–1998 (Sopot, 32 Polna Street)

Ryc. 35. Siedziba Oddziału Pomorskiego PIG do października 2000 r. (Szczecin, ul. Storrady 1, trzecie piętro)

Fig. 35. Seat of the Pomeranian Branch of PGI till October 2000 (Szczecin, 1 Storrady Street, third floor)

PIG-PIB a NFOŚiGW o dofinansowaniu przedsięwzięcia w formie dotacji. Umowa przewidywała ukończenie inwestycji w 2018 r., ale niestety jej realizacja została wstrzymana w 2016 r. przez Głównego Geologa Kraju i dopiero w październiku 2018 r. została odblokowana (<https://www.-pgi.gov.pl/aktualnosci/-display/11019-rusza-budowa-centralnego-magazynu-probek-geologicznych-w-leszczach-k-klodawy.html>).

W ostatniej dekadzie XX w. własne, nowe siedziby uzyskały dwa oddziały: Geologii Morza i Pomorski, a w Warszawie w 2007 r. – w związku z zamiarem przeniesienia laboratorium PIG w inne miejsce – instytut zakupił teren wraz z dwoma budynkami przy ul. Jagiellońskiej 76 w Warszawie. Jak przed trzydziestu laty pisał ówczesny dyrektor PIG Wacław Ryka, Państwowy Instytut Geologiczny niemal od 20 lat zabiega o budowę odpowiedniego obiektu dla bazy laboratoryjnej (Ryka, 1989).

W dniu 2 października 1968 r. powstała Pracownia Geologii Bałtyku, której siedzibą była okazała willa w Sopocie, przy ulicy Abrahama 40 (ryc. 33), a kierownikiem był Włodzimierz Krocza. W 1974 r. pracownia została przekształcona w zakład, przeniesiony w latach 1974–1975 do baraku na ulicę Polną 62 w sopockiej dzielnicy Karlikowo, a następnie, w 1977 r., w Oddział Geologii Morza. W latach 1977–1985 w skład oddziału wchodziła także Pracownia Geologii Wybrzeża w Szczecinie. W 1984 r. wybudowano w sąsiedztwie baraku nowy budynek – w niedrogi technologii Stolbudu, jednakże podpiwniczony, suchy i doświetlony (ryc. 34; Kramarska, Zachowicz, 2004). Od września 1998 r. siedziba Oddziału Geologii

Morza znajduje się przy ulicy Kościerskiej w Gdańsku-Oliwie, w otoczeniu lasów Trójmiejskiego Parku Krajo-
brazowego.

Pracownia Geologii Wybrzeża Morskiego i Pomorza Zachodniego w Szczecinie została powołana w 1964 r. i w 1968 r. przekształcona w Zakład, by w 1995 r. uzyskać rangę Oddziału. Do października 2000 r. siedzibą placówki było trzecie piętro budynku Szczecińskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego przy ul. Storrady 1 (ryc. 35). W 1999 r. kupiono dom przy ulicy Wieniawskiego 20 i rozpoczęto prace modernizacyjne, by w dniu 26.10.2000 r. uroczystie otworzyć nową siedzibę oddziału.

UWAGI KOŃCOWE

Obecny wygląd siedzib Państwowego Instytutu Geologicznego – pełniącego rolę państwowej służby geologicznej (Peryt, 2019) i państwowej służby hydrogeologicznej (Sadurski i in., 2019) – jest przedstawiony na III i IV stronie okładki tego numeru *Przeglądu Geologicznego*.

Perłą w koronie Państwowego Instytutu Geologicznego (PIG) byli i są ludzie. Niniejszy numer *Przeglądu Geologicznego* zawiera listę *Oni budowali PIG* – wybranych osób, szczególnie zasłużonych w stuletniej historii PIG, a także listę pracowników instytutu, którym przyznano honorową Złotą Odznakę PIG w uznaniu za ich wkład w jego funkcjonowanie i rozwój (odznaka ta została ustanowiona w listopadzie 1994 r.). Ale – rzecz jasna – nie tylko oni przyczynili się do tego, że konstatacja związana z dobiegającym stuleciem istnienia instytutu może być tylko jedna: **Państwowy Instytut Geologiczny dobrze zasłużył się Polsce i dobrze służy krajowi i społeczeństwu** (Wołkowicz, 2019).

Na zakończenie niniejszego szkicu chcielibyśmy, parafrazując dedykację widniejącą w tekście Jaworowskiego (1989), omawiającym rolę Państwowego Instytutu Geologicznego w badaniach budowy geologicznej Polski w ciągu pierwszych 70 lat istnienia PIG, stwierdzić:

Niniejszy numer >Przeglądu Geologicznego< jest hołdem dla tych wszystkich pracowników i współpracowników instytutu, zmarłych i żyjących, którzy w minionym stuleciu dobrze przysłużyli się sprawie poznania budowy geologicznej kraju i jego bogactw naturalnych, i w konsekwencji – właściwemu wypełnianiu zadań państwowej służby geologicznej i państwowej służby hydrogeologicznej.

Jest naszym miłym obowiązkiem podziękować wielu pracownikom PIG-PIB, a w szczególności Annie Bagińskiej, Łukaszowi Borkowskiemu, Monice Cyrkiewicz, Joannie Kacprzak i Anicie Starzyckiej, za pomoc w przygotowaniu tego artykułu.

LITERATURA

BOLEWSKI A., RÜHLE E. 1978 – Na rocznicę Wydawnictw Geologicznych. *Prz. Geol.*, 26: 204–211.
CIUK E. 1975 – Stanisław Doktorowicz-Hrebniński 1888–1974. *Ann. Soc. Geol. Pol.*, 45: 469–476.
CWOJZIŃSKI S. 2004 – Oddział Dolnośląski im. Henryka Teisseyre’a we Wrocławiu – ludzie, praca, wydarzenia. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 87–104.
DOBRAKCI R. 2004 – Oddział Pomorski w Szczecinie – historia, ludzie, zadania. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 121–126.

DOKTÓR S., GRANICZNY M., UBERNA J. 2004 – Historia archiwów Państwowego Instytutu Geologicznego od 1919 roku po dzień dzisiejszy. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 59–68.
GRANICZNY M., MIZERSKI W., URBAN H. 2005 – Mało znane dokumenty z kart historii Państwowego Instytutu Geologicznego. *Prz. Geol.*, 53: 385–389.
<https://www.pgi.gov.pl/aktualnosci/display/11019-rusza-budowa-centralnego-magazynu-probek-geologicznych-w-leszczach-k-klodawy.html>
<https://www.pgi.gov.pl/o-instytucie-geologicznym/4812-z-dziejow-budowy-gmachow-instytutu-geologicznego.html>
JANICKI T. 2019 – Archiwum geologiczne PIG-PIB w drugim 50-leciu istnienia. *Prz. Geol.*, 67 (6): 454–460.
JAWOROWSKI K. 1989 – Państwowy Instytut Geologiczny w badaniach budowy geologicznej Polski. *Kwart. Geol.*, 33: 29–54.
JURECZKA J., ZDANOWSKI A. 2004 – Oddział Górnośląski im. Stanisława Doktorowicza-Hrebnińskiego w Sosnowcu. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 79–86.
JUSKOWIAK O., RYKA W. 1960 – Petrograficzne spostrzeżenia nad głazem narzutowym Instytutu Geologicznego. *Prz. Geol.*, 8: 29–33.
KOWALCZEWSKI Z. 2004 – Oddział Świętokrzyski im. Jana Czarnockiego w Kielcach 66 lat działalności. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 105–112.
KRAMARSKA R., ZACHOWICZ J. 2004 – Oddział Geologii Morza w Gdańsku. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 113–120.
LALEWICZ M. 1934 – Gmach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie. *Architektura i Budownictwo*, 3: 67–75.
MIECZNIK J.B. 2018 – Konstancy Tołwiński – wybitny geolog karpacki, organizator poszukiwań i badań złóż ropy i gazu. *Prz. Geol.*, 66: 209–218.
MOROZEWICZ J. 1938 – Życie Polaka w zaborach i odzyskanej ojczyźnie 1865–1937. Warszawa.
PAWŁOWSKA K. 1971 – Jan Czarnocki współzałożyciel i dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego. *Prz. Geol.*, 19: 529–531.
PERYT T.M. 2019 – Państwowy Instytut Geologiczny jako państwowa służba geologiczna – sto lat w służbie Niepodległej. *Prz. Geol.*, 67 (7): 519–534.
PIWOCKI M., PODEMSKI M., PRZENIOSŁO S. 2004 – Udział Państwowego Instytutu Geologicznego w odkryciach złóż surowców mineralnych. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 39–54.
POPRAWA D. 2004 – Oddział Karpacki im. Mariana Książkiewicza w Krakowie. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 410: 73–78.
REMBALSKI A., WÓJCIK Z. 1979 – O działalności Jana Czarnockiego w Kielcach w latach 1944–1947. *Prz. Geol.*, 27: 262–264.
RÜHLE E. 1960 – Przegląd działalności Instytutu Geologicznego (1919–1959). *Pr. Inst. Geol.*, 30: 5–55.
RÜHLE E., TYSKI S. 1989 – Wspomnienie o losach wojennych pracowników i współpracowników Państwowego Instytutu Geologicznego w czasie drugiej wojny światowej. *Kwart. Geol.*, 33: 13–27.
RYKA W. 1989 – Rola Państwowego Instytutu Geologicznego w życiu społecznym i gospodarce narodowej. *Kwart. Geol.*, 33: 99–116.
RYKA W. 1995 – Państwowy Instytut Geologiczny – kartki z kalendarza. *Prz. Geol.*, 43: 59–63.
SADURSKI A., SKRZYPCZYK L., WOŹNICKA M. 2019 – Powstanie i rozwój państwowej służby hydrogeologicznej w Państwowym Instytucie Geologicznym. *Prz. Geol.*, 67 (7): 535–546.
SAWICKI L. 1999 – We Wrocławiu, przed pięćdziesięciu laty. *Prz. Geol.*, 47: 529–533.
STUDENCKA B. 1986 – Bolesław Kropaczek – odkrywca ropy i gazu. *Pr. Muz. Ziemi*, 38: 93–128.
TYSKI S. 1960 – Głaz narzutowy przed Instytutem Geologicznym. *Prz. Geol.*, 8: 29.
TYSKI S. 1994 – Garść wspomnień z historii PIG w czasie II wojny światowej. *Prz. Geol.*, 42: 125–128.
TYSKI S. 1999 – Wspomnienie o budowie nowego gmachu Państwowego Instytutu Geologicznego w latach 1948–1952. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 99–107.
URBAN H., GRANICZNY M. 2009 – Dziewięćdziesiąta rocznica utworzenia Państwowego Instytutu Geologicznego na tle zarysu nauk o Ziemi w Polsce. *Biul. Państw. Inst. Geol.*, 433.
WOŁKOWICZ S., GRANICZNY M., WOŁKOWICZ K., URBAN H. 2017 – History of the oil industry in Poland until 1939. *Geol. Soc. Spec. Publ.*, 442: 401–411.
WAGNER A. 2010 – Gmach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie – przestrzenno-architektoniczne odniesienia Mariana Lalewicza do Klasycyzmów w architekturze polskiej. *Kwart. Architekt. Urbanist.*, 55: 88–102.
WOŁKOWICZ S. 2019 – Ewolucja głównych kierunków działania PIG w latach 1919–2019. *Prz. Geol.*, 67 (3): 139–145.
WÓJCIK Z. 2004 – Józef Morozewicz: uczyony i współorganizator Akademii Górniczej w Krakowie. *Wyd. Stow. Wychowanków AGH*.
ŻELICHOWSKA M. 1960 – Archiwa i Muzeum. *Pr. Inst. Geol.*, 30 (1): 417–432.